

دستنامهٔ اطلاع‌یابی کاربران با بهره‌گیری از منابع برخط وب

(ابزار و تکنیک‌های کاربردی ویژهٔ کتابداران مرجع کتابخانه‌ها و پژوهشگران)

تألیف:

اعظم جعفری نژاد

(عضو هیئت‌علمی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران)

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

پائیز ۱۴۰۰

فهرست نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی ایران

سرشناسه	نجفقلی نژاد، اعظم، ۱۳۶۰ -
عنوان و نام پدیدآور	دستنامه اطلاع‌یابی کاربران با بهره‌گیری از منابع برخط وب؛ (ابزار و تکنیک‌های کاربردی ویژه کتابداران مرجع کتابخانه‌ها و پژوهشگران) / تألیف اعظم نجفقلی نژاد و ویراستار آرزو تجلی.
مشخصات نشر	تهران: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	۱۷۹ ص: مصور (رنگی)، نمودار؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
فروست	انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ شماره ۱۵۷۷.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۳۴۶-۶۴۱-۰
وضعیت فهرست نویسی	فیبپا
یادداشت	واژه‌نامه
یادداشت	کتابنامه: ص. [۱۷۳] - ۱۷۵.
یادداشت	نمایه
عنوان دیگر	ابزار و تکنیک‌های کاربردی ویژه کتابداران مرجع کتابخانه‌ها و پژوهشگران.
موضوع	خدمات مرجع الکترونیکی
موضوع	(Electronic reference services Libraries)
موضوع	منابع اطلاعاتی الکترونیکی - جستجو
موضوع	Electronic information resource searching
موضوع	پایگاه‌های اطلاعاتی برخط
موضوع	Online databases
موضوع	کتابداران مرجع - اثر نوآوری
موضوع	Reference librarians - Effect of technological innovations on
موضوع	خدمات اطلاع‌رسانی - آموزش کاربران
موضوع	Information services - User education
موضوع	سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
شماره افزوده	National Library and Archives of I.R. of IRAN
شماره افزوده	Z ۷۱۱/۴۵
رده بندی کنگره	۰۲۵/۵۲
رده بندی دیویی	۸۴۷۴۹۶۱
شماره کتابشناسی ملی	فیبپا
اطلاعات رکورد کتابشناسی	

انتشارات سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران؛ شماره ۱۵۷۷

عنوان: دستنامه اطلاع‌یابی کاربران با بهره‌گیری از منابع برخط وب
(ابزار و تکنیک‌های کاربردی ویژه کتابداران مرجع کتابخانه‌ها و پژوهشگران)
تألیف: اعظم نجفقلی نژاد (عضو هیئت‌علمی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران)
ویراستار: آرزو تجلی
صفحه‌آرایی: شیوا باقری
طراح جلد: محمد قدیمی
ناشر: سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
شمارگان: ۵۰۰ نسخه / چاپ اول ۱۴۰۰
چاپ و صحافی: نگه‌نو
بها: ۷۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۴۶-۶۴۱-۰

نشانی: تهران، بزرگراه شهید حقانی (غرب به شرق)، بعد از ایستگاه مترو، بلوار کتابخانه ملی، دفتر فروش: ۸۱۶۲۳۲۷۷
نمابر: ۸۱۶۲۳۳۰۱ فروشگاه مجازی: <http://bookshop.nlai.ir> پست الکترونیک انتشارات: publication@nlai.ir
سامانه انتشارات: <http://publish.nlai.ir>

فهرست مطالب

۱۱	ستخن ناشر
۱۳	پیشگفتار
	فصل اول: کلیات خدمات مرجع و اطلاع‌دهی در کتابخانه‌ها
۱۷	۱. مقدمه
۱۷	۲. خدمات مرجع و اطلاع‌دهی در کتابخانه‌ها
۱۸	۳. منبع مرجع
۲۰	۴. اطلاع‌خواهی در قالب پرسش مرجع
	فصل دوم: مهارت‌های سواد اطلاعاتی
۲۵	۱. سواد چیست؟
۲۷	۲. اهمیت مهارت‌های سواد اطلاعاتی
۲۸	۳. نقش کتابداران مرجع و مهارت‌های آن‌ها در فرایند اطلاع‌دهی
۲۸	۳-۱. کتابدار به‌عنوان میانجی
۲۹	۳-۲. کتابدار به‌عنوان ناجی
۲۹	۳-۳. کتابدار به‌عنوان قهرمان کتابخانه
۳۰	۳-۴. کتابدار به‌عنوان گزینشگر
۳۰	۳-۵. کتابدار به‌عنوان جست‌وجوگر
	فصل سوم: فرایند جست‌وجو، موتورهای جست‌وجو، راهبردها
۳۵	۱. وب جهانی

۳۶	۲. ویژگی جست‌وجو و کاوش در منابع الکترونیکی در وب
۴۰	۳. انواع جست‌وجو
۴۰	۳-۱. جست‌وجوی منابع معلوم
۴۱	۳-۲. جست‌وجوی منابع نامعلوم
۴۳	۴. رابط جست‌وجو
۴۳	۴-۱. رابط جست‌وجوی ساده
۴۴	۴-۲. رابط جست‌وجوی پیشرفته
۴۶	۵. آشنایی با موتورهای جست‌وجو: ابزار کار کتابداران مرجع و پژوهشگران
۴۸	۶. قواعد جست‌وجو در موتورهای جست‌وجو
۴۹	۷. موتور جست‌وجوی گوگل
۴۹	۷-۱. موتور جست‌وجوی گوگل در عمل
۵۵	۷-۲. کاربرد عملگرهای بولی
۵۵	۷-۲-۱. عملگر OR
۵۷	۷-۲-۲. عملگر AND
۵۸	۷-۲-۳. عملگر NOT
۵۹	۸. موتورهای جست‌وجوی علمی
۶۴	۹. موتورهای جست‌وجوی تخصصی
۶۶	۱۰. دایرکتوری‌ها یا راهنماها
۶۷	۱۱. رهنمودهای بهینه‌سازی جست‌وجو
۷۲	۱۲. ارزیابی منابع بازیابی‌شده از وب

فصل چهارم: پاسخگویی به پرسش‌ها؛ نمونه‌های عملی

۷۹	۱. مقدمه
۸۰	۲. سوالات متداول در فرایند اطلاع‌خواهی و اطلاع‌دهی در کتابخانه ملی ایران
۸۰	۲-۱. انتخاب کتاب برای ترجمه
۸۳	۲-۲. شناسایی نشریه و ژورنال برای چاپ مقاله
۸۵	۲-۳. تعیین درجه علمی نشریه برای ارسال مقاله
۸۹	۲-۴. شناسایی نمونه اسلایدهای ارائه برای بهره‌برداری

پیشگفتار

یکی از نکات مهمی که طی تجربه زیسته حداقل دوازده ساله خود، در پاسخ به سؤالات مرجع حضوری و مجازی کتابخانه ملی ایران، دریافته‌ام این است که تعامل و آموزش غیررسمی به کاربر از پاسخ به سؤالات مرجع مهم‌تر است. به عبارتی دیگر، به جای گرفتن ماهی برای کاربر، یاد دادن ماهیگیری و تبدیل کاربر به یادگیر مادام‌العمر بسیار مهم‌تر است و معمولاً رضایت کاربر نیز در سایه همین آموزش‌های غیررسمی حاصل می‌شود. مهم است کتابداران حرفه‌ای، در پرسش و پاسخ‌یابی، از دو عامل بینش و تجربیات حاصل از موارد مشابه استفاده کنند. با افزایش تعداد پایگاه‌های اطلاعاتی اینترنتی، این مهم، ضروری‌تر، و نیاز به رشد مهارت‌های تخصصی بیشتر شده است. در قدم اول، لازم است کتابداران حرفه‌ای آموزش ببینند، و در مرحله بعد، این مهارت‌ها را به کاربران خود منتقل کنند.

ماریس^۱ در بیان اهمیت ارتقای مهارت‌ها، سواد اطلاعاتی عصر حاضر را این‌گونه تعریف کرده است: مهارت‌هایی که فرد به منظور ادامه حیات در جامعه اطلاعاتی به آن‌ها نیازمند است. سرریز شدن اطلاعات باعث غرق شدن کاربران و کتابداران و سردرگمی آنان می‌شود و فرد را در انبوهی از اطلاعات سره و ناسره رها می‌کند. اما واقعاً جعبه‌ابزار پژوهشگران و کتابداران مرجع چیست؟ پاسخ به این سؤال شاید یک جواب دارد و آن اصطلاح on learning است، به این معنی که هر دو گروه مدام باید در فرایند یادگیری و یاددهی شرکت کنند.

تجربه کاری‌ام، در یکی از مهم‌ترین کتابخانه‌های کشور، نشان می‌دهد که فرایند اطلاع‌دهی و اطلاع‌خواهی، رابطه‌ای کاملاً دوطرفه است و به همان میزان که کتابدار، مهارت و تجربه خود را به کاربر منتقل می‌کند، از کاربر نیز فرامی‌گیرد. هر پرسش کاربر فرصتی است تا کتابدار مرجع علم و مهارت خود را بیازماید و شکاف دانش خود را برطرف کند. این امر زمانی محقق

می‌شود که طبق نظریه لیبرالی جیمز وایر^۱، و نظریه حداکثری ساموئیل روتشتاین^۲، فرد تمایل داشته باشد که حداکثر کمک را به کاربر ارائه دهد.

این کتاب، بیشتر از آنکه علمی باشد، تجربی است؛ تجربه‌ای زنده از لحظه‌لحظه کار در کتابخانه و ارتباط با کاربر. در این کتاب به مبانی نظری و تئوریک نمی‌پردازم، چراکه کتاب‌ها و منابع متعددی در این زمینه توسط نویسندگان برتر تهیه شده است. هدفم بیشتر تمرکز بر پرسش و پاسخ‌های کاربردی خاصی است که عمدتاً در فضای کتابخانه‌ها رخ می‌دهد. از این‌رو، این اثر، برای کلیه کتابداران مرجع تخصصی که در انواع کتابخانه‌های عمومی، دانشگاهی، سازمانی، و نظیر آن‌ها مشغول هستند، می‌تواند به‌عنوان یک دستنامه بر روی میز کارشان کاربرد داشته باشد. همچنین، دانشجویان تمامی مقاطع تحصیلی رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی، به‌عنوان منبع درسی در مقطع کارشناسی و کارشناسی‌ارشد می‌توانند از آن بهره‌مند شوند. از سوی دیگر، پژوهشگران سایر رشته‌ها نیز به کمک این دستنامه می‌توانند بخش زیادی از نیازهای اطلاعاتی و پژوهشی خود را مرتفع کنند. امیدوارم این تجربه‌نگاری، مورد قبول اهل فن قرار گیرد.

در پایان، از تمام مراجعان و کاربرانی که با پرسش‌های خود دانشی به دانش من اضافه کرده‌اند صمیمانه تشکر می‌کنم. از دوست و همکار بزرگوارم سرکار خانم صدیقه شاکری که به‌عنوان همکار و همراه اینجانب در واحد مرجع حضوری و مجازی سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران، سال‌ها دوشادوش هم به خدمات مرجع پرداختیم و نظرات ارزشمند خود را درباره این کتاب بی‌هیچ چشم‌داشتی در اختیارم قرار دادند صمیمانه قدردانی می‌کنم.

از خوانندگان محترم کتاب خواهشمندم با نظرات ارزشمند خود بنده را مورد لطف قرار دهند. حتماً از نظرات و انتقادهای شما در راستای افزایش توان خود بهره‌خواهم گرفت. منتظر نظرات سازنده شما هستم.^۳

اعظم نجفقلی‌نژاد ورجوی

۱۴۰۰

1. James Wyer

2. Samuel Rothstein

3. najafgholinezhad@gmail.com